

SLOVENŠČINA V NEOBJAVLJENEM ROKOPISU *СРБСКА ГРАММАТИКА* (1847) JOVANA SUBOTIĆA

Aleksandar Milanović, Maja Đukanović
 Filološka fakulteta, Beograd
 aleksandar.jus@gmail.com, maja.djukanovic@fil.bg.ac.rs

DOI:10.4312/Obdobja.36.329-337

Jovan Subotić je v slovnici, naslovljeni *Србска Грамматика* (1847), opisal narodne govore Srbov, Hrvatov in Slovencev, s poudarkom na srbsčini. Ob tem je predstavil lasten koncept bodočega knjižnega jezika, ki naj bi temeljil na novoštokavskih narečjih (na šumadijsko-vojvodinskem in vzhodnohercegovskem), in ga razširil z idejo, da naj bi bil bodoči knjižni jezik skupen za vse Srbe, Hrvate in Slovence. Pomen Subotičevega opisa slovenskega jezika je bolj zgodovinski in kulturološki kot pa čisto jezikosloven. Slovnica je pomembno pričevanje o srbsko-slovenskih kulturnih stikih sredi 19. stoletja.

Jovan Subotić, slovenski jezik, srbski jezik, primerjalna slovnica, 19. stoletje

In the grammar book titled *Србска Грамматика* (Serbian Grammar), published in 1847, Jovan Subotic described Serbian, Croatian and Slovene types of folk speech, with an emphasis on the Serbian language. In addition, he introduced his own concept of the future literary language based on Neo-Shtokavian dialects (the Sumadija-Vojvodina dialect and Eastern Herzegovinian dialect), which he expanded with the idea of a future literary language common to all Serbs, Croats and Slovenes. His description of the Slovene language bears not merely linguistic, but also historic and cultural significance, representing a momentous testimony of Serbian-Slovene cultural contacts in the mid-19th century.

Jovan Subotic, Slovene, Serbian, comparative grammar, 19th century

1

Jovan Subotić, srbski književnik, politik in publicist, se je v svojem dolgem ustvarjalnem življenju uveljavil tudi kot filolog. Zahvaljujoč svojim književnim in filološkim stvaritvam je postal tudi član Društva srbske slovesnosti v Beogradu, predhodnika Srbske akademije znanosti in umetnosti, ter član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu ob njeni ustanovitvi, in sicer poleg Đura Daničića kot eden prvih Srbov v njej. Bil je tudi eden najpomembnejših in najvplivnejših intelektualcev v Matici srbski, nekaj časa pa tudi urednik njenega časopisa *Srbski letopis*. Ustvaril je tudi prestižno politično kariero kot član sabora v Zagrebu, kjer si je prizadeval za politično, kulturno ter jezikovno zблиževanje Srbov in Hrvatov.

Čeprav je bolj prispeval k razvoju srbske znanosti o književnosti (predvsem s knjigo *Наука о српском стихотворенију* iz leta 1845), je s svojimi deli o srbskem jeziku skrbel tudi za jezikoslovje, o čemer je svojo oceno, v glavnem pozitivno, predstavila tudi Irena Grickat (Grickat 1980). Sodeč po podatkih iz *Avtobiografije*

je Subotić rokopis slovnice napisal v letih 1845–1846 in z njim leta 1847 zmagal na razpisu Matice srbske. Kot najboljšega med tremi prispelimi rokopisi je tričlanska komisija s Pavlom Jozefom Šafaříkom na čelu razglasila Subotićevega, znani slavist pa je napisal tudi zelo pohvalno recenzijo. Ta slovnica je do danes ostala v rokopisu,¹ sedaj pa poteka njena priredba za tisk. Pomemben opis slovenskega jezika izpod peresa Jovana Subotića je tako žal ostal v rokopisu in so ga brali samo zainteresirani strokovnjaki v prostorih Matice srbske, kjer se hrani tudi danes.

2

Slovnica je pisana pod neposrednim vplivom dveh znanih slavistov, ki sta tudi najpogosteje citirana v rokopisu: Jozefa Dobrovskega in Pavla Jozefa Šafaříka. Avtor je na več mestih odkrito polemiziral tudi z mnogimi drugimi slovnicařji, tako tudi z Vukom Stefanovićem Karadžićem, toda nikjer jih eksplicitno ne imenuje. Subotić v slovnico ni vnesel seznama literature, zato se slovnici vplivi na avtorja lahko samo posredno rekonstruirajo.

Slovnica, ki ima 458 rokopisnih strani, je glede na tedanja srbska merila nenavadno zajetna, ima tradicionalno strukturo, prevzeto po J. Dobrovskem, v njej je osrednji in največji del posvečen oblikoslovju (Bjelaković 2016; Okuka 2016), manjši pa glasoslovju, v kontekstu tedanjih srbskih slovnice pa preseneča zajetno poglavje, posvečeno skladnji (104 strani). V poglavju o glasoslovju piše tudi o pravopisu, poglavje o oblikoslovju pa zajema obsežno podpoglavje o besedotvorju. Vsebino rokopisa, utemeljeno na teoretičnih stališčih J. Dobrovskega, tvorijo štiri celote: Увод (1–16), Част прва. Наука о звуковима (17–70), Част друга. Наука о Рѣчима (73–353) in Част трећа. Наука о Слововима (354–458).

3

Glede na to, da v Uvodu piše o »narečjih« in o »knjižnem jeziku«, je jasen Subotićev namen, da s slovnico ne ponudi samo deskripcije srbskega narodnega jezika, temveč tudi njegovo preskripcijo, zato so normativistične ocene in vrednotenja na mnogih mestih v slovnici povsem jasni. Čeprav gre za slovnico srbskega jezika, se v njej nahaja tudi doslej popolnoma neznani opis slovenskega jezika. Mišljeno je bilo, da naj bi bili Srbi s to knjigo dobili prve informacije o slovenskem jeziku, napisane v srbsčini.

Za Subotića namreč srbski jezik v ožjem pomenu zajema vse štokavske govore, v širšem pa obsega tudi slovenski jezik. Glede na to, da so Vuk Stefanović Karadžić in drugi srbski slovnicařji do leta 1847 že predstavili svoja stališča o obsegu srbskega jezika in da nihče od njih ni šel preko meja štokavskega teritorija, se je Subotić zavedal, da bi bilo uvrščanje slovenskega jezika med srbska »narečja« v srbski intelektualni javnosti zagotovo presenetljivo. Zato je moral motivirati svoj postopek, s katerim je razširil meje srbskega jezika tudi preko meja štokavskega narečja,

¹ Subotićeva slovnica je napisala z Vukovo cirilico, ki ji je avtor dodal morphem jat. Uvedel ga je tja, kamor ta glas sodi po poreklu. Zaradi takšnega grafijskega mesta je Matica zavrnila tisk rokopisa, saj je še vedno veljala prepoved Sava Tekelija, da se v tej inštituciji katerokoli čtivo tiska z Vukovo cirilico in pravopisom.

predvsem s poudarkom na odnosih med srbskimi in hrvaškimi govori na eni strani ter slovenskimi govori na drugi, skozi paralelo z odnosi med nemškimi narečji. Po njegovih besedah razlike med narečji Srbov, Hrvatov in Slovencev niso večje kot med nemškimi narečji, zato to komparativno načelo vzame kot veljavno v ocenjevanju:

Славенске језике дѣле језикословци на 4. главна језика, између коих је један нам србски у ширем смислу узет, и дају му три нарѣчија: србско у ужем смислу, хорватско, и словенско. О србском и хорватском није нужде ни рѣчи изгубити: али при словенском даје се запитати, еда ли се оно заиста као нарѣчије србског језика сматрати може и узети даје? Словенско нарѣчије разликује се истина доста од србско-хорватског: али кад погледимо на разлику, која између нарѣчија н. пр. нѣмачког језика налази, па кад видимо, да се сва та заиста за нарѣчија једног језика сматрају и узимају; онда и ми можемо с пуним увѣрењем на добар успѣх словенску рѣч за нарѣчије србском и хорватском узпоредно узети и сматрати, особито пак, кад му при том они знаци, кои главне језике опредѣљују, поред србског и хорватског нарѣчија у србском језику мѣсто одређују.

4

V opisu prostora, na katerem je v rabi slovenski jezik, se Subotić sklicuje na Šafaříkovo mnenje in podrobno navaja številna imena krajev, rek in gora:

Черта, која земљиште словенског нарѣчија обилази, излази од мѣста Моноштора код утока Лобнице у Рабу у жељезној међи у запад. Унгарској, и полази к западу током Лобнице до границе Унгарске и Штајерске; одтуда се клони к југу истом границом к селу Черици на равноименној рѣчици, гдѣ у Штајерску улази; одовуд иде на запад прѣко Горице до мѣста Радгона Искури, прелази прѣко ове рѣке, такне се силнице Радгонске под Мурском на Мури, послѣ иде погорјем Плач реченим над селима Свичани, Св. Ђурђем, Св. Крстом, Св. Јернејом, Св. Суботом и Брњицом, гдѣ у Корушку улази, и иде даље к западу над селима Св. Јанеци на Ојстеру, Козижврхом, месташцем Грбињем, Убран, Отмањема, Госпом Светом, Пицовом, Можбурком, Дехолцима, Св. Ђурђем, Кочидалима, мѣстом Бељаком, селима Подертима, Чачима, и Боровљама; одтуда се обраћа к југу за брдом Дипловси на Бѣлој, па онда иде долином Бѣле к границама Италије и даље по граници између Италијанаца и Корутанаца к гори Канин званој; ту прелази у Краљевину Млѣтачку, Делегацију Видетску, Краину Фурланску, обузима долину Резјанску и враћа се к југоистоку по Силници од Вензоне прѣко Прчета и Чивидале до саме Градишке, прешавши код села Брацане рѣку Идрију ступа опет у Краљевство Илирију; одтуд долази прѣко гора међу Добрдом и Тржињем к заливу Тржичком и солилама Ганским за Дујмом, пак иде југоситочно брѣгом морским до солила Пиранских; ту се састаје са границом нарѣчија србског, и иде поред ње до села Поклока за Бреганицом, и даље на истоку до граница нарѣчија Хорватског већ описаних на черти од Поклека до утока Крке у Муру; одтудапоступа к сѣверу околу дољње Линдаве мимо мађарскога Добронака, Четрега и т. д. до Моноштора код утока Лобнице у Рабу, гдѣ се и почиње и свршује. Изван ове черте говори се словенски у нѣколико слеа Штајерских и Корушких, а и у Истрији; у округу пак, кои та черта опасује, живе крај Словенаца многобројне населбине народа других језика.

5

Subotić v okviru opisa južnoslovanskih jezikov navaja tudi število njihovih govorcev. Tako piše, da v »srbskem narečju« oz. v »srbskem jeziku v ožjem pomenu« govori več kot pet milijonov ljudi, za govorce slovenščine pa – brez vira informacije – navaja naslednje:

Число Словенаца износи до 1,157.000, од којих пада на Штајерску 378.000, на Корушку 84.000, на Крањску 398000, на Илирско приморје (Горицу, Трст и т. д.) 217.000, на Фурланску 22.000, на Унгарску 52.000.

V zaključku predstavitve teritorija srbskih, hrvaških in slovenskih govorov Subotić povzema tudi svoje stališče o mejah med njimi:

Састају се ова нарѣчија; србско: са хорватским на черти од Драве до Поклека; са словенским на черти од Поклека до солила Пиранских у Истрији. Хорватско пак и словенско нарѣчије састају се на черти од утока Крке у Муру у Заладској међи до Поклека у Жумберчанском окружију.

6

Po predstavitvi prostora in meja slovenskega in drugih jezikov ter navajanju števila govorcev je Subotić v Uvodu opisal tudi osrednje razlike med južnoslovanskimi jeziki in njihovimi narečji, in sicer izključno na podlagi značilnosti fonetično-fonološke in morfološke ravnine. Notranje, narečne razlike slovenskega jezika so podrobno predstavljene v enajstih točkah. Distinktivne lastnosti so navedene po vrstnem redu, ki ima notranjo strukturo pogojeno s pričakovanimi vzporednicami v srbskem jeziku: izhaja iz refleksov jata in polglasnika, potem spremlja razvoj drugih samoglasnikov in soglasnikov ter navaja oblikoslovne razlike in eno besedotvorno med slovenskimi govori. Velja poudariti, da Subotić v tem poglavju nikjer ne primerja stanja v srbskem, hrvaškem in slovenskem »narečju«, temveč jih navaja v treh ločenih odstavkih, brez določanja korelacije med njimi.

6.1

Kot prevladujoči refleks jata v slovenščini Subotić omenja »сплинуто« /ie/, toda registrira tudi reflekse /e/, /i/ in /ij/:

У словенском нарѣчију чује се

І. стари звук љ као сплинуто ие; али се осим тога још тројако изговара

а., као чисто е у деканатима Плибург, Доберла вес, Вељковац, и нѣколико јужних села у Лабудској долини у Корушкој; око Драве до прѣко Марибора, и у сѣвероисточној страни Цељског котара у Штајеру.

б., као чисто и у деканатима Тињском, Цѣловачком, горње и долње рожанском у Корушкој; у сѣвероисточном куту Горенске; око Тржца, и Крајна до близу Љубљане у Крањској.

в., као еј у дољњој Крањској, као: срејда, мејсто.

6.2

Dvojnosti refleksa pri polglasniku Subotić ne pojasnjuje s stališča zgodovine jezika, čeprav je to metodologijo pogosto izvajal v slovnici in svojih jezikoslovnih

delih (Grickat 1980). Opušćanje diahroničnega pristopa ga pelje do enostavnega registriranja dveh refleksov, brez dodatnih pojasnil:

II. Стари звук ь izgovara se obično у срѣди између е и и; али у оним предѣлима Корушке, које смо под а., изложили, пак и у Крањској, говори се: дан, част, вас, и т. д. са чистим а.

6.3

Naslednje tri točke so posvećene naravi slovenskih vokalov /a/, /u/ in /e/. Opis izgovarjave teh vokalov v različnih narečjih je zelo podroben, k prepričljivosti podatkov pa prispeva več leksičnih potrdil – najpogosteje tri ali štiri, pa tudi pet – ki jih Subotić navaja kot ilustracijo:

III. У истим покраинама, које смо под а., навели, изговара се а као чисто о, н. пр. у: мом, дом, крол м. мам, дам, крал; о пак у овим предѣлима и у другој Корушкој, (изузимајући страну, коју ћемо таки споменути) изговара као уо и уе, н. пр. буог, руог, стуог, и буг, руг, стуг м. бог, рог, стог. У предѣлима пак, које смо под б., изложили говори се на гдѣкој мѣсти е мѣсто а, као у причастију прошлог врѣмена: справлели, валели, копели м. справлали, валали, копали, - о пак замѣњује се са у, и говори се буг, руг, стуг; у Суботи пак, на међи Штајерско-корушкој изговара се а широко, као оа и каже се: троава, а о прелази у а, и говори се; ана, ага, даро м. она, ога, доро (добро). У Конављу се свако о, на ком се гласом неударара, изговара као а, н пр. пад градам. И у Крањској око Новогa чује се о као чисто а.

IV. Звук у чује се у Штајеру као љ, н. пр. крљх, кљпил и т. д. у јужним селима деканата Бљачког, у већој части деканата дољњоцилоског, и у словенским делима деканата Жабничког, изговоре се у пред е и и као в: вера, видити, свет, које рѣчи други Корутанци изговарају: цера, цидити, сцет и т. д.

V. Звук е у много рѣчи говори се у предѣлима под б., изложенима као а, н пр. раче, таче, појдамо м. рече, тече, појдемо; у Суботи се чује реако м. реко. - Звук е пак, кои одговара старославенском я, чује се у Конављу и дол. Крањској, као је н. пр. тјезко, грје, ромјено, мјесо, свјета; у Суботи гласи ово е као а, и каже се: гладат, телачко масо, зац и т. д. а у покраинама под IV. изложенима изговара се овај стари звук я као ен, и говори се: вренчи, вленчи, сренча.

6.4

Opis soglasniških pojavov je skromnejši in z manjšim številom primerov. Subotić izloči tri pojave iz slovenskega soglasniškega sistema: izgovor /d/ in /g/ ter prehod izglednega *-m* v *-n*:

VI. Д чује се у горњој Крањској на крају слогова као грчко џ, а на гдѣкој мѣсти као право с, н пр: рас, медвес и т. д. Пред к пак чује се као х н пр. рехко.

VII. Мѣсто м говори се на крају слогова у предѣлима, које смо под IV. навели, и у Штајерској међу Радгоном, Оптујем и Међумујем н н. пр. приден, знан и т. д.

VIII. Звук г изговара се у нѣким предѣлима Корушке (горе под б.) Горице и Крањске (око Томина) као х, и каже се: хора, и т. д.

6.5

V opisu fonetično-fonološkoga sistema je Subotić izpostavil osem karakterističnih lastnosti, opis oblikoslovne in besedotvorne strukture pa je povzet v samo treh tipičnih pojavih. Vzporedno navajanje oblikoslovnih in besedotvornih lastnosti ne preseneča, če izhajamo iz teoretično-metodološkega okvira celotne Subotićeve slovnice in te danje slavistike nasploh, kjer je besedotvorje le področje oblikoslovja.

S področja oblikoslovja v ožjem smislu je Subotić izločil le dve lastnosti slovenskih sklanjatev, lastnosti slovenske spregatve pa je pri opisu popolnoma zapostavil. Zanimivo je, da ob prvi sklanjatveni lastnosti Subotić vztraja pri svojem načelu in navaja od dva do štiri primere, drugo lastnost pa pusti brez ponazoritve:

IX. У нѣким предѣлима Корушке (вид. под. IV.) говорисе дат. јед. сва три рода код сушт. на е, н. пр. в роце, в Белаце, на окне, и т. д. Нѣке женске вин. множ. говоре у истим предѣлима Корушке на и м. е, н. пр. букви, зиби, и т. д. А у Штајеру и Крањској опет има страна, у којима и мужка сушт. имена вин. мн. на и имају, као: гради, свати и т. д.

XI. У род. и дат. јед. и род. и сказ. мн. муж. и сред. код прилагателних имају једни предѣли (вид. а) ега, ему; и ех; други пак (гл. ту б.,) еха и аха у род. ему и ому у дат. јед. а ах у род. и сказ. јед.

6.6

S področja besedotvorja je Subotić izbral samo en primer iz prefiksacije glagolov, tj. ravno tiste besedne vrste, ki je ni v oblikoslovnem opisu. Specifično distribucijo predpon spremljata dva ustrezna primera, potem pa se ta pojav dokaj nerodno poveže z glasoslovjem:

X. У истим овим час пре споменутих предѣлима Корушке говори се ви м. из, н. пр. вичитати, виучити и т. д. Ту се налази и уметно д, н. пр. мидло, кридло, мочидло, видло и т. д.

7

V uvodnem delu Subotićeve slovnice so torej predstavljeni prostor, število govorcev in posamezne pomembne fonetično-fonološke in morfološke lastnosti slovenskega jezika. V naslednjih poglavjih, predvsem v poglavju, posvečenem »glasovom« oz. glasoslovju, se avtor vrača na omenjene lastnosti in pogloblja znanje potencialnega bralca o slovenskem jeziku.

Ko se loti knjižnega jezika, Subotić s področja narečjeslovja preide na jezikovno politiko, kjer dosledno zastopa idejo nacionalne homogenizacije na južnoslovanskem ozemlju. Čeprav nima zgodovinskih potrdil za tak dogovor, Subotić navaja, da so se srbska, hrvaška in slovenska stran dogovorile, da naj bi za osnovo bodočega skupnega knjižnega jezika vzeli srbsko oz. štokavsko narečje:

Од србског, хорватског и словенског нарѣчија, које да се за књижевни језик узме, већ је пресуђено, и све су се стране у том сложиле, да се србским нарѣчијем као књижевним послује. Дѣлање Дубровачко у овом нарѣчију у XVII в; пословање књижевно у њему у почетку XIX в. кад се у оба друга нарѣчија, тако рећи, сасвим

ћутило; пѣсничство, које у народним пѣсмама њешто у цѣлој Европи особито, невиђено представља; и садашњи дух времена, кои свуда слагање сила, и тежење к јединству захтѣва, учинили су, да се без једне рѣчи признало, да књижевним језиком Славена на југу србско нарѣчије бити има.

Pri pisanju o bodočem knjižnem jeziku Subotić izhaja iz treh izhodišč glede izbire osnove: a) estetski dejavnik, b) dejavnik razširjenosti in števila govorcev ter c) državotvorni dejavnik:

И у овом смо срећни, те се оно учинило, што је и најправедније и најзгодније; јер да оставимо на страну питање, јели србско нарѣчије љепше од друга два своја брата, то ћемо сви радо признати, да оно ако није боље, то зацѣло није ни горе, ни ружније. При том пак сви знамо, да оно у простору и људству трипут толико има, колико оба друга заједно; да је особито богато, благогласно, и као говорно нарѣчије за чудо развијено. Оно живи и сад у двѣ по језику независне државе, Србији и Црној Гори, којима ће пре или послѣ и трећа, Босна, приступити, може дакле очекивати, да ће све користи, које правитељства политичка језику дати могу, имати.

Razvoj knjižnih južnoslovenskih jezikov pa ni ubral poti, ki jo je predvidel Subotić: jezikovno in kulturno zedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev pod okriljem štokavskega narečja. Zavedajoč se velikih, tudi kulturnih razlik med južnoslovenskimi narodi, je Subotić predvideval tudi težave v morebitni homogenizaciji knjižnega jezika, in sicer meni, da bodo v knjižnem jeziku sprejeti tudi elementi iz drugih jezikov, a velja paziti, da vanj ne pride kaj, kar je v nasprotju s samo njegovo naravo, in dodaja, da so tudi drugod med ustvarjanjem knjižne norme pisatelji pisali vsak v svojem narečju in to velja tudi za srbščino:

То је код других народа било, па ће и код нас сигурно бити, да ће књижевни језик по гдѣшто и из других нарѣчија ући, али свагда мотрити ваља, да се таково што неунесе, што је природи његовој противно, или је горе од онога, што се у њему налази. У наше дане лако је то правило одржати, па се зато као прѣка дужност и захтѣва.

Видимо код других народа, да су у оно врѣме, док се књижевни језик сасвим утврдио био није, списатељи сваки своим домашњим нарѣчијем писали; ово смо и код нас код куће изкусили, јер знамо, да су баш и од наших србских списатеља они, кои су у Срѣму рођени, онако писали, како се у Срѣму говори, а кои су родом из Ерцеговине били, ти су опет онако писали, како су ондѣ научили. Па ће тако сигурно јошт нѣко врѣме протећи, док списатељи свију нарѣчија сасвим једним књижевним језиком писати буду, а међутим ће Хорвати на хорватско нарѣчије заносити, Словенци пак словенским писати.

Ћеprav se je zavedal težav, je bil Subotić optimist, da bo prišlo do knjižnojezikovnega zedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev, odločilno vlogo pa naj bi poleg »razuma in dobrih temeljev« imeli »spisatelji«, med katerimi naj ne bi bili zgolj književniki, temveč vsi pisci v širšem pomenu (publicisti, znanstveniki itn.):

Ово другчије бити неможе, кад се већ књижевни језик осили, онда ће то само од себе престати. Разум и добри основи могу у садашње врѣме слогу ускорити, но силом се неда ни ту ништа учинити. Добро би било, и нужно би било, да се

писатељи једнодушно сложе, и оног се нарѣчија тврдо држе, које је за књижевни језик одабрано; али код свију то нити је могуће, нити ће бити. Многи неће хтѣти из тог узрока, што му је тежко материнско нарѣчије сасвим оставити; многи због тога, што је код нас мода писати, а језик, коим ваља писати, ненаучити; а гдѣкои и због тога, што му је више стало за тим, да што напише и печата, него да онако напише, како би ваљало. Многи ће пак и при најбољој вољи пасти у нарѣчије своје, јер небива рѣдко, да свој глас за особити глас држимо, а и навика.

8

Subotićeva *Србска Грамматика* је остала само рокписно причевање о првом помембнејшем опису словенског језика у србшчини и о првић представљени идеји о књижнојезиковној ентности Србов, Хрватов и Словенцев. Његов концепт је бил другачен гледе на вуковског и доситејевског, ки ста била среди 19. стољетја превладујућа међ србским интелектуалци. Оба ста кот меје србског језика разумела меје штокавског нареѣја, кар је било в складу с превладујућим мненјем в тедањи славистики (нпр. в науки Добровског, Копитарја, Шафарика итн.). Subotić па је свој концепт разширил з идејо, да нај би бил бодоћи књижни језик, ки нај би темљил само на новоштокавских диалектих (на шумадјиско-војводинском и входнохерцеговском), скупен за все Србе, Хрвате и Словенце. Из тега изхјаја туди идеја о дескрипцији словенских нареѣј и говоров, ки је већинома оправљена на подлаги литературе и не на подлаги авторјевих теренских разискав.

Натанчност Subotićевог описа је в складу с станјем в тедањи славистики: че је била језиковна рaven болј разискана, је било већ подробности о словеншчини, и обратно. Зато је в Subotićеви словници највећ подробности с фонетично-фонолошке равнине словенског језика, манј з обликословне и најманј з беседотворне. В заетнем поглављу о складњи па се словенски језик не оменја.

Помен Subotićевог описа словенског језика је болј zgodовински и културолошки кот језикословни. Не гледе на автентичност наведених податков о lastностих словенског језика па остаја рокпис Subotićевог словнице, ки бо в кратком натишњен в Матичи србски, помембно причевање о србско-словенских културних стиких среди 19. стољетја.

Литература

- БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора, 2016: Језикословци и њихове писменице (структура граматичких приручника 'српског' језика у XIX веку). Јасмина Дражић, Исидора Бјелаковић, Дејан Средојевић (ур.): *Теме језикословне у србистици : зборник у част Љиљани Суботић*. Нови Сад, 55–67.
- ГРИЦКАТ, Ирена, 1980: Јован Суботић као граматичар. *Наш језик* 24/3. 95–106.
- ИВИЋ, Павле, 1998: *Преглед историје српског језика*. Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књијарница Зорана Стојановића.
- МИЛАНОВИЋ, Александар, 2013: *Језик весма полезан*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- МИЛАНОВИЋ, Александар, 2014: *Језик Јована Суботића*. Београд: Чигоја штампа, Филолошки факултет.
- МИЛИСАВАЦ, Живан, 1986: *Историја Матице српске : I део (1826–1864)*. Нови Сад: Матица српска.

- ОКУКА, Милош, 2016: *Србска граматика или писменица* Јована Поповића (1843). Јасмина Дражић, Исидора Бјелаковић, Дејан Средојевић (ур.): *Теме језикословне у србистици : зборник у част Љиљани Суботић*. Нови Сад. 69–87.
- ВРХОВАЦ, Радивоје, 1927: *Матица српска и српски језик. Матица српска 1826–1926*. Нови Сад: Матица српска.

Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://zrcola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil Peter Weiss.